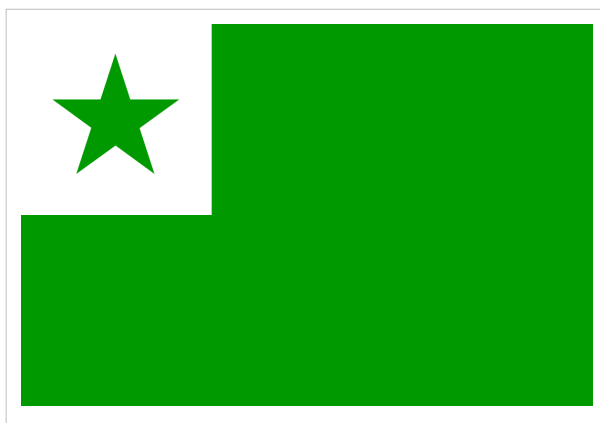

Esperanto

Esperanto	
Obszar	(cały świat)
Liczba mówiących	duże rozbieżności, patrz niżej
Ranking	?
Klasyfikacja genetyczna	Języki sztuczne Esperanto
Pismo	zmodyfikowane łacińskie
Status oficjalny	
Regulowany przez	Akademio de Esperanto
Kody języka	
ISO 639-1	eo
ISO 639-2	epo
ISO 639-3	epo
SIL	ESP
W Wikipedii	
Zobacz też: język, języki świata	
	
Wikipedia w języku esperanto	
	
W Wikisłowniku: Słownik języka esperanto	

Esperanto (pierwotnie **Lingvo Internacia** – "język międzynarodowy") – najbardziej rozpowszechniony na świecie międzynarodowy język pomocniczy^[1]. Jego nazwa pochodzi od pseudonimu "Dr. Esperanto", pod którym żydowski lekarz Ludwik Zamenhof opublikował w 1887 podstawy języka. Jego celem było stworzenie neutralnego i łatwego do nauki języka (w zamierzeniu – łatwiejszego niż łacina^[potrzebne źródło]), przydatnego do międzynarodowej komunikacji, nie zastępującego jednak innych, narodowych języków. W praktyce nigdy do tego nie doszło, gdyż językiem międzynarodowym, tak jak dawniej łacina a potem język francuski, stał się w XX wieku język angielski.

Pomimo iż żadne państwo nie uznaje esperanta za swój język urzędowy, jest ono używane przez międzynarodową wspólnotę, której wielkość, według różnych źródeł, szacowana jest na sto tysięcy do dwóch milionów użytkowników (zależnie od poziomu opanowania języka)^[2]. Esperanto doczekało się także międzynarodowego uznania, w postaci dwóch rezolucji UNESCO, a także wsparcia ze strony znanych osobistości życia publicznego. Współcześnie używa się tego języka w podróży, korespondencji, podczas międzynarodowych spotkań, kongresów, dyskusji naukowych, tworzenia oryginalnej literatury oraz jej tłumaczenia, w muzyce, teatrze, kinie, reportażu internetowym i mediach prasowych oraz do tworzenia audycji radiowych i telewizyjnych.

Zdecydowana większość słownictwa w esperanto pochodzi z języków zachodnioeuropejskich, jednocześnie ukazując wpływy języków słowiańskich poprzez swoją syntaktykę i morfologię. Morfemy nie podlegają zmianom i można tworzyć z nich ogromną ilość kombinacji, tworząc zróżnicowane znaczeniowo wyrazy; esperanto ma więc wiele wspólnego z językami analitycznymi, do których zalicza się między innymi chiński. Z drugiej jednak strony, struktura wewnętrzna esperanta w pewnym stopniu odzwierciedla języki aglutynacyjne, takie jak japoński, suahili czy turecki.

Cechy esperanta

Esperanto, choć jest językiem sztucznym, ma wiele cech wspólnych z naturalnymi językami indoeuropejskimi. Sprawa sztuczności esperanta jest dziś sporna. Język ten nie spełnia żadnego kryterium sztuczności Chomsky'ego i wielu językoznawców, interlingwistów i znawców esperanta uważa je za zwykły system wykorzystywania naturalnych członów indoeuropejskich, więc jego właściwa historia liczy wiele tysięcy lat^[potrzebne źródło]. Jednak zaplanowane wykreowanie systemu gramatycznego i słotwórczego esperanta pozwala określić je jako język sztucznie wytworzony i zaplanowany.

Nie tylko słownictwo jest prawie w całości indoeuropejskie, a fonetyka podobna do fonetyki współczesnych języków europejskich, ale też gramatyka ma dużo cech wspólnych z gramatyką wielu języków indoeuropejskich (romańskich, germańskich i słowiańskich). Są to np.

- morfologia języka esperanto oparta jest w znacznym stopniu na morfologii języków indoeuropejskich
- wyraźne trzy przypadki: mianownik (nominativo) – pełniący funkcję podmiotu, biernik (akuzativo) – pełniący funkcję dopełnienia oraz przypadek przyimkowy (prepozitivo) – pełniący funkcję dopełnienia, okolicznika lub przydawki
- każda fraza rzeczownikowa ma liczbę – pojedynczą lub mnogą
- rzeczowniki po liczebnikach (oznaczających liczby większe od 1) występują w liczbie mnogiej (a nie w pojedynczej, jak np. w nieindoeuropejskim języku węgierskim)
- wyraźnie wydzielone są kategorie przymiotnika i przysłówka, choć w niektórych językach indoeuropejskich (np. w niemieckim) prawie nie ma tego podziału
- odmienne są końcówki wyrazów, nie zaś początki wyrazów czy samogłoski (jak w nieindoeuropejskich językach semickich)
- przyimki (np. *en* = "w") występują zawsze przed rzeczownikiem, choć w niektórych językach indoeuropejskich (np. w niemieckim) niektóre przyimki mogą występować również po rzeczowniku, w języku węgierskim zaś (który nie jest językiem indoeuropejskim, ale ugrofińskim) w ogóle nie ma przyimków, słowa spełniające funkcję przyimków występują po słowie, którego dotyczą (czasem nazywane są poimkami),
- liczebniki tworzą system oparty na wielokrotnościach 10, 100, a dla większych liczb na 1000 i potęgach 1000, jak w większości języków europejskich. Natomiast np. w języku chińskim oraz w językach, które zapożyczyły tę cechę z niego (np. japońskim), oprócz 10, 100 i 1000 używa się także wielokrotności 10000, a dla większych liczb potęg tej liczby. (Np. sto tysięcy w języku esperanto to "100 x 1000", zaś w chińskim "10 x 10000"). W niektórych bardziej egzotycznych językach system liczenia oparty jest na 5 lub 20, ale i np. w języku francuskim występują dość skomplikowane twory (będące pozostałością po celtyckim systemie dwudziestkowym). (Np. 98 w języku esperanto to "9 x 10 + 8", natomiast po francusku "4 x 20 + 18").

- bardzo prosty system zaimków pierwszej i drugiej osoby
- system rodzajów oparty jest na kontraście ożywione-nieożywione, a wewnątrz grupy ożywionej na kontraście męskie-żeńskie (rodzaj naturalny), z domyślną formą męską (np. patro – ojciec) lub (choć rzadziej) żeńską (np. damo – dama). W językach nieindoeuropejskich można często spotkać systemy o znacznie bogatszej strukturze rodzajów, szczególnie zaś o zróżnicowanej grupie nieożywionej. Również w wielu językach indoeuropejskich (np. polskim, niemieckim, francuskim) rzeczowniki nieożywione mogą mieć różny rodzaj gramatyczny. Co warto zauważyć, rodzaj gramatyczny rzeczownika nie wpływa na formę innych części mowy, z którymi łączy się go w zdaniu.

Często osoby analizujące gramatykę esperanta (pomijając językoznawców esperantologów), opisują ją z punktu widzenia gramatyki swojego języka ojczystego. Umyka im wtedy możliwość rozpoznania, że w istocie pod względem strukturalnym język esperanto zbliżony jest raczej do języków aglutynacyjnych, a nawet izolujących, mimo że Ludwik Zamenhof nie posiadał znajomości żadnego z języków z tych grup, a większość języków europejskich należy do języków fleksyjnych (por. Klasyfikacja języków). Analizę języka esperanto z tego punktu widzenia przeprowadził Ryszard Rokicki w pracy: *Esperanto: Ĉu eŭropa aŭ azia lingvo?*.

Języki, z których czerpano słownictwo

- Z języków romańskich:
 - z łaciny: *abio* (pol. jodła), *sed* (pol. ale, lecz), *tamen* (pol. jednakże), *okulo* (pol. oko), *akvo* (pol. woda)
 - z francuskiego: *dimanĉo* (pol. niedziela), *fermi* (pol. zamykać), *ĉe* (pol. przy, u), *frapi* (pol. uderzać, kołatać), *ĉevalo* (pol. koń), *butik* (pol. butik)
 - z włoskiego: *ĉielo* (pol. niebo), *fari* (pol. robić), *voĉo* (pol. głos)
 - z portugalskiego: *saŭdado* (pol. saudade)
 - z kilku języków: *facila* (pol. lekki, łatwy), *fero* (pol. żelazo), *tra* (pol. przez, wskroś), *verda* (pol. zielony)
- Z języków germańskich:
 - z niemieckiego: *baldaŭ* (pol. wkrótce, niebawem), *bedaŭri* (pol. żałować), *haŭto* (pol. skóra), *hundo* (pol. pies), *jaro* (pol. rok), *nur* (pol. tylko)
 - z angielskiego: *birdo* (pol. ptak), *mitingo* (pol. mityng), *spite* (pol. na przekór), *suno* (pol. słońce), *ŝarko* (pol. rekin), *teamo* (pol. drużyna)
 - ze szwedzkiego: *ju ... des* (pol. im... tym)
 - z kilku języków: *bildo* (pol. obraz), *fiŝo* (pol. ryba), *fremda* (pol. obcy, cudzy, postronny), *grundo* (pol. gleba, grunt), *halti* (pol. zatrzymać się), *hasti* (pol. śpieszyć się), *hundo* (pol. pies), *ofta* (pol. częsty), *somero* (pol. lato), *ŝipo* (pol. statek), *vintro* (pol. zima)
- Z języków słowiańskich:
 - z polskiego: *celo* (pol. cel, meta), *ĉapo* (pol. czapka) *ĉu* (pol. czy), *krado* (pol. krata; (komp.) #, kratka, krzyżak, hash), *luti* (pol. lutować, spajać), *moŝto* (pol. mość)
 - z rosyjskiego: *barakti* (pol. szamotać się, borykać się), *serpo* (pol. sierp), *vosto* (pol. ogonek, ogon, kolejka)
 - z kilku języków: *klopodi* (pol. starać się, fatygować się), *krom* (pol. oprócz), *prava* (pol. sprawiedliwy, prawy, słuszny)
- Z języków indoeuropejskich:
 - z greckiego: *hepato* (pol. wątroba), *kaj* (pol. i, a), *biologio* (pol. biologia), *politiko* (pol. polityka)
 - z litewskiego: *du* (pol. dwa), *tuj* (pol. natychmiast)
 - z sanskrytu: *budho* (pol. budda), *nirvano* (pol. nirwana), *pado* (pol. ścieżka)
- Z języków ugrofińskich:
 - z lapońskiego: *samea* (pol. lapoński), *boaco* (pol. renifer), *jojko* (pol. Joik)
 - z fińskiego: *lirli* (pol. pluskać), *saŭno* (pol. sauna)

- z węgierskiego: *cinci* (pol. klaskać, stukać, klikać), *ĉako* (pol. czako), *ĉardo* (pol. węgierska karczma polowa), *ĉardaŝo* (pol. czardasz), *ĉuro* (pol. wulgarne określenie spermy)
- Z języków semickich:
 - z hebrajskiego: *ĉabalo* (pol. kabała)
 - z arabskiego: *kadio* (pol. kadi), *kaido* (pol. kaid), *magazeno* (pol. sklep, magazyn, skład), *matraco* (pol. materac), *admiralo* (pol. admirał), *surao* (pol. sura), *Korano* (pol. Koran)
- Z innych języków:
 - z japońskiego: *cunamo* (pol. tsunami), *haŝio* (pol. chińskie pałeczki), *hajko* (pol. haikai), *ĵudo* (pol. dżudo), *noo* (pol. nogaku), *sakeo* (pol. sake), *utao* (pol. śpiewać), *zeno* (pol. zen)
 - z chińskiego: *maĝango* (pol. mahjong), *toŭfuo* (pol. tofu)
 - z koreańskiego: *kimĉio* (pol. kimchi), *makolio* (pol. wino), *tekvondo* (pol. taekwondo)
 - z hawajskiego: *ukulelo* (pol. ukulele), *vikio* (pol. wiki)
 - z maoryskiego: *keo*, *kivio* (pol. kiwi)^{[3][4][5]}

Ewolucja esperanta

Choć powstał jako język sztuczny, w ciągu swojej historii podlegał wielu zmianom w stosunku do oryginalnej postaci tego języka. Żeby przedstawić skalę tych zmian, należy wymienić choćby:

- zmiany fonetyczne – eliminacja głoszki zapisywanej przez *ĥ*, najczęściej przez zmianę jej na [k], chociaż takie słowa mogą podlegać i innym zmianom
- zmiany morfologiczne – powstawanie nowych morfemów
- wprowadzenie nieoficjalnego przyrostka -i- obok oficjalnego -uj- w nazwach państw pochodzących od narodowości (np. obok *Francujo* i *Germanujo* funkcjonują formy *Francio* i *Germanio*)
- zastępowanie formy przymkowej (*en komenco* = na początku) przez przysłówkową (*komence*) w wielu zwrotach, a także rozpowszechnienie się formy miejsca docelowego (*hejmen* = do domu)
- użycie morfemów nie mających pierwotnie roli czasownikowej w miejsce czasowników
- zmiany gramatyczne – powstanie ściągniętych czasów złożonych: końcówki -antas itd.
- ogromna rozbudowa słownictwa – zapożyczenia na szeroką skalę, szczególnie wyrazów naukowo-technicznych, zastępowanie form złożonych przez zapożyczone lub zapożyczonych przez złożone
- znaczne ograniczenie znaczenia podziału na morfemy gramatyczne i znaczeniowe, wiele morfemów gramatycznych (m.in. -et-, -eg-, -em-) występuje w funkcji znaczeniowej (*eta* = malutki, *ega* = olbrzymi, *ema* = skłonny), wiele morfemów znaczeniowych w gramatycznej (m.in. vir- jako prefiks rodzaju męskiego)
- preferowanie krótszych form słownych – np. *spontana* zamiast *spontanea*
- archaizacja słów (np. *pafilego*) i zastąpienie nowymi, ale znaczącymi to samo (np. *kanono*)

Żadna z tych zmian nie może jednak naruszyć podstawowej zasady: Fundamento de Esperanto na zawsze ma pozostać nienaruszalne. Żadna osoba ani żadne stowarzyszenie nie ma prawa samowolnego wprowadzenia do Fundamento nawet najmniejszej zmiany. Do badania, czy rozwój języka dokonuje się w zgodzie z tą podstawową zasadą, powołano międzynarodową akademię ekspertów (Akademio de Esperanto).

Język esperanto jest jak na razie najbardziej znanym i rozpowszechnionym projektem języka międzynarodowego, używanym przez setki tysięcy osób. Względem liczby użytkowników esperanta istnieje znaczna rozbieżność szacunków. Szacunku na poziomie 1,5 miliona dokonał w latach osiemdziesiątych XX wieku prof. Sidney Culbert z uniwersytetu w Waszyngtonie w swoim opracowaniu dotyczącym najczęściej używanych języków. Jest jednak bardziej prawdopodobne, że językiem tym płynnie posługuje się kilka razy mniej osób, tj. około 0,4-1 mln (na całym świecie członkami organizacji esperanckich jest ok. 20 tys. osób).

Pamiętnik kongresu esperantystów w Sopocie

Około 1900 główny lekarz kopalni rudy cynku w kondominium Moresnet, Wilhelm Molly, próbował na terytorium tego kraju ustanowić pierwsze państwo esperantystów, co jednak nie zakończyło się sukcesem^[potrzebne źródło].

Dla pewnej grupy ludzi, szacowanej na kilkaset do kilku tysięcy osób, jest on językiem rodzimym. Społeczność tę interlingwiści dzielą na podgrupy i typy by zbadać przemiany znaczeniowo-fonetyczne wśród poszczególnych grup i ludzi. Wśród niektórych dzieci poznających esperanto jako pierwszy język, a które przez długi czas nie poznają innego języka, zauważa się innowacje znaczeniowe – potwierdzenie koncepcji gier językowych Wittgensteina. Objawia się to tworzeniem wieloczłonowych słów i zniekształceń członów najczęściej będących skrótami, co prowadzi do naturalnego wytwarzania się skomplikowanej znaczeniowo mowy esperanckiej. Język taki chciał już utworzyć wybitny esperancki poeta Kalman Kalocsay wprowadzając człony łacińskie. Esperantem eksperymentował także Julian Tuwim. Skomplikowanie mowy dzieci mówiących esperantem jako swoim pierwszym językiem przekraczało wyobrażenia jego zwalców, a pozostawienie takich dzieci dla dalszego rozwijania się ich języka może grozić ich niekomunikatywnością.

Gramatyka

Fonetyka i pisownia

Ortografia esperanta jest całkowicie fonetyczna – każda głoska odpowiada dokładnie jednej literze i vice versa. Nie występuje upodobnienie spółgłosek pod względem dźwięczności, chociaż wymowa niezgodna z tą zasadą jest tolerowana w praktyce, o ile nie jest źródłem nieporozumień. Natomiast ubezdźwięcznienia na końcu wyrazu (apud → "aput", sed → "set", hund' → "hunt", "naz" → "nas"), w języku esperanto nie są akceptowane i należy go unikać.

Akcent pada zawsze na przedostatnią sylabę, z wyjątkiem przypadków elizji końcówki występujących np. w poezji.

Do zapisu języka esperanto używa się 28 liter:

Litera (w nawiasie zapis x-systemem)	Wymowa – polski odpowiednik	IPA
a	a	a, ɑ
b	b	b
c	c	ts
ĉ (cx)	cz	tʃ
d	d	d
e	e	ɛ, e
f	f	f
g	g	g
ĝ (gx)	dż	dʒ
h	h krtaniowe/przydechowe (jak w angielskim "hand" i niemieckim "Hand")	h

ĥ (hx)	h tylnojęzykowe (jak polskie "h" i "ch")	x
i	i (zawsze sylabotwórcze)	i
j	j	j
ĵ (jx)	ż	ʒ
k	k	k
l	l	l
m	m	m
n	n	n
o	o	o, ɔ
p	p	p
r	r	r, ɾ
s	s	s
ŝ (sx)	sz	ʃ
t	t	t
u	u (zawsze sylabotwórcze)	u
ŭ (ux)	półsamogłoska zbliżona do ł	ʊ, w
v	w	v
z	z	z

Aczkolwiek wszystkie głoski obecne w języku esperanto występują także w języku polskim, należy zwrócić uwagę na złożenia takie jak ŝi, ĉi, ĵi, ĝi, si, ci i zi (np. *kuŝi* – por. *kusić*), a także ni (np. *oni*), w których nie dochodzi do palatalizacji. (Dla Polaka naturalniejsze jest wymawianie ŝi, ĉi, ĵi, dži, ni).

Od samego początku istnieje tendencja do eliminowania z pisowni i wymowy głoski ĥ, oznaczającej h tylnojęzykowe, i zastępowania jej w wyrazach przez k, rzadziej ĉ lub h, gdyż większość mówiących (w tym również Polacy) nie czyni różnicy w wymowie ĥ (tylnojęzykowe) i h (krtaniowe).

Przykłady: *ĥemio* = *kemio*, *ĥirurgo* = *kirurgo*, *ĥaoso* = *kaoso*, *meĥaniko* = *mekaniko*, *teĥniko* = *tekniko*.

Każdy wyraz, w którym głoska ĥ następuje po r (co dla użytkowników wielu języków jest niezwykle trudne do wymówienia) posiada alternatywną formę z k: *arĥeologio* = *arkeologio*, *arĥitekto* = *arkitekto*, *monarĥo* = *monarko*.

W sytuacji, gdy zastąpienie ĥ przez k powodowało powstanie formy identycznej z wyrazem o innym znaczeniu już istniejącym w języku esperanto, zastępowano literę ĥ np. literą ĉ lub zmieniano wyraz inaczej.

Przykłady: *Ĥino* = *Ĉino* (*kino* ma inne znaczenie), *ĥilo* = *ĉilo* (*kilo* ma inne znaczenie), *ĥolero* = *kolerao* (*kolero* ma inne znaczenie), *ĥoro* = *koruso* (*koro* ma inne znaczenie).

Przyjmuje się, że oba wyrazy są pełnoprawne, zarówno starsza forma, zawierająca ĥ, jak i nowsza, bez tej litery. Wybór zależy od gustu konkretnego użytkownika języka esperanto. Jedynie w kilku przypadkach forma zawierająca ĥ zanikła całkowicie (np. *Ĥino*) i używana jest jedynie jako środek stylistyczny – archaizm.

Próby stworzenia alternatywy bez ĥ takich wyrazów, jak np. *eĥo* czy *Ĉeĥo* dotychczas nie zyskały powszechnej aprobaty.

Do zapisu tekstów w języku esperanto w sieci używa się jednej z metod:

- Unikod (*unikodo*)
- Latin 3
- x system (*x-sistemo*)
- h system (*h-sistemo*)

- *ĉapeloj* – daszek po literze, w dwóch odmianach, *postĉapeloj* (c^ipa) i *antaŭĉapeloj* (^cipa)

Słownictwo

Słownictwo języka esperanto pochodzi w większości z istniejących języków europejskich. Są to głównie słowa o pochodzeniu romańskim oraz wyrazy międzynarodowe (typu *radio*), w mniejszym stopniu słowa o pochodzeniu germańskim (np. *hundo* – pies) oraz pochodzące z innych języków.

Słownictwo powinno być w znacznej mierze zrozumiałe dla każdego, kto zna dowolny język romański, zwł. francuski.

Istnieją tu także neologizmy. Przykładem może być polski neologizm *Litvo* wprowadzony przez Antoniego Grabowskiego i Zamenhofs w przekładzie "Pana Tadeusza". Wyraz ten nie oznacza Litwy (w esperancie *Litovio*) – obszaru dzisiejszej Litwy wytworzonej kulturowo podczas Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Innym przykładem może być czasownik *kabei* pochodzący od pseudonimu Kazimierza Beina (pseudonim: Kabe). Oznacza "kabeować" – intensywnie, ofiarnie pracować dla ruchu esperanckiego i nagle się z niego wycofać. Istnieją również neologizmy potoczne, na przykład *krokodili* – rozmawiać w swoim narodowym języku (zamiast po esperanku) podczas międzynarodowej imprezy esperanckiej, a nawet slangowe, na przykład *maltrinki* – eufemizm oznaczający oddawanie moczu, *malino* – "facet" czy *sal* – skrót od *saluton* ("cześć") i jednocześnie od *salam'* (z języka arabskiego "pokój").

Wiele słów to dawne morfemy gramatyczne, które wyszły poza swoją pierwotną funkcję, np.:

<i>ete</i>	troszeczkę
<i>ega</i>	ogromny
<i>ema</i>	skłonny do

Słowotwórstwo

Esperanto jest językiem aglutynacyjnym z w większości regularnym słowotwórstwem.

Słowa można tworzyć przez sklejanie morfemów. Dla potrzeb brzmienia można dodać między morfemy łącznik *-o-*. Jest też bogata grupa morfemów prefiksowych i sufiksowych zmieniająca znaczenie słów.

We współczesnym esperancie nie ma ostrego podziału na morfemy znaczeniowe i gramatyczne. Morfemy znaczeniowe w funkcji morfemów gramatycznych występują zazwyczaj na pozycji prefiksowej.

Morfemy słowotwórcze – prefiksy

Cząstka	Znaczenie	Przykłady
bo-	pokrewieństwo przez małżeństwo	<i>patro</i> = ojciec – <i>bopatro</i> = teść, <i>frato</i> = brat – <i>bofrato</i> = szwagier
dis-	rozdzielenie	<i>doni</i> = dawać, <i>disdoni</i> = rozdawać
duon-	połowicznie	<i>horo</i> = godzina, <i>duonhoro</i> = pół godziny, <i>patro</i> = ojciec, <i>duonpatro</i> = ojczym
ek-	początek lub krótkotrwałość czynności	<i>dormi</i> = spać, <i>ekdormi</i> = zasnąć, usnąć
eks-	były	<i>eksministro</i> = eksminister, były minister
fi-	moralne potępienie	<i>libro</i> = książka, <i>filibro</i> = zła książka
ge-	rodzaj nijaki, obojga płci	<i>patro</i> = ojciec, <i>patrino</i> = matka, <i>gepatroj</i> = rodzice, ojciec i matka, ojcowie i matki, <i>gesinjoroj</i> państwo
mal-	przeciwieństwo	<i>bono</i> = dobro, <i>malbono</i> = zło
mis-	błędnie	<i>aŭdi</i> = słyszeć, <i>misauĉi</i> = przestyszeć się

pra-	dawny	<i>avo</i> = dziadek, <i>praavo</i> = pradiadek
re-	powtórzenie lub powrót	<i>skribi</i> = pisać, <i>reskribi</i> = przepisać
retro-	wstecz, z powrotem	<i>iri</i> = iść, <i>retroiri</i> = cofać się, iść do tyłu
vir-	rodzaj męski	<i>bovo</i> = krowa, <i>virbovo</i> = byk, <i>koko</i> = kura, <i>virkoko</i> = kogut

Morfemy słotwórcze – sufiksy

Cząstka	Znaczenie	Przykłady
-aĉ-	obrzydzenie, zła jakość	<i>domo</i> = dom, <i>domaĉo</i> = rudera
-ad-	długotrwałość lub powtarzalność czynności	<i>parolo</i> = mowa, <i>parolado</i> = przemówienie
-aĵ-	przedmiot mający daną cechę, produkt danej czynności, potrawa	<i>ovo</i> = jajko, <i>ovaĵo</i> = jajecznicza
-an-	członek, mieszkaniec, wyznawca	<i>Varsovio</i> = Warszawa, <i>varsoviano</i> = warszawiak
-ar-	liczba zbiorowa	<i>arbo</i> = drzewo, <i>arbaro</i> = las
-ebl-	nadawanie się do	<i>legi</i> = czytać, <i>legebla</i> = czytelny
-ec-	cecha	<i>alta</i> = wysoki, <i>alteco</i> = wysokość
-eg-	duże natężenie	<i>manĝi</i> = jeść, <i>manĝegi</i> = obżerać się
-ej-	miejsce	<i>lerni</i> = uczyć się, <i>lernejo</i> = szkoła
-em-	skłonność	<i>manĝi</i> = jeść, <i>manĝema</i> = łakomy
-end-	do zrobienia	<i>pagi</i> – płacić, <i>pagenda</i> – konieczny do zapłacenia
-er-	część czegoś	<i>ĉeno</i> = łańcuch, <i>ĉenero</i> = ogniwo
-estr-	zarządca	<i>urbo</i> = miasto, <i>urbestro</i> = burmistrz
-et-	małe natężenie, zdrobnienie	<i>plori</i> = płakać, <i>plorete</i> = popłakiwać, <i>pordo</i> = drzwi, <i>pordeto</i> = drzwiczki
-id-	młody osobnik, dziecko	<i>hundo</i> = pies, <i>hundo</i> = szczeniak
-ig-	zmieniać cechę czegoś	<i>akra</i> = ostry, <i>akrigi</i> = ostrzyć
-iĝ-	stawać się	<i>ruĝa</i> = czerwony, <i>ruĝiĝi</i> = czerwienić się
-il-	narzędzie	<i>haki</i> = rąbać, siekać, <i>hakilo</i> = siekiera
-in-	rodzaj żeński	<i>frato</i> = brat, <i>fratino</i> = siostra
-ind-	wart czegoś	<i>kredi</i> = wierzyć, <i>kredinda</i> = wiarygodny
-ing-	nasada, pochwa	<i>kandelo</i> = świeca, <i>kandelingo</i> = świecznik
-ism-	podobne do polskiego -izm	<i>komuna</i> = wspólny, <i>komunismo</i> = komunizm
-ist-	zawód, hobby	<i>scienco</i> = nauka, <i>sciencisto</i> = naukowiec
-obl-	krotność	<i>duobla</i> = dwukrotny
-on-	ułamek	<i>duono</i> = połowa
-op-	liczebnik zbiorowy	<i>duope</i> = w dwójkę
-uj-	pojemnik na coś, drzewo o danych owocach	<i>mono</i> = pieniądze, <i>monujo</i> = portfel
-ul-	osobnik mający daną cechę	<i>riĉa</i> = bogaty, <i>riĉulo</i> = bogacz
-um-	tzw. sufiks uniwersalny, stosowany kiedy żaden inny nie pasuje	<i>kolo</i> = szyja, <i>kolumo</i> = kołnierz, <i>plena</i> = pełny, <i>plenumi</i> = spełniać

Stałe końcówki

Sufiks	Znaczenie	Przykłady
-o	rzeczownik	dom/o <i>dom</i>
-j	liczba mnoga	domo/j <i>domy</i>
-n	biernik	domo/n, domo/j/n (<i>widzę dom(y)</i>)
-a	przymiotnik	dom/a <i>domowe</i>
-e	przysłówek	dom/e <i>w domu</i>
-i	bezokolicznik	instru/i <i>uczyć</i>
-as	czas teraźniejszy	mi instru/as <i>uczę</i>
-is	czas przeszły	mi instru/is <i>uczył(e/a)m</i>
-os	czas przyszły	mi instru/os <i>będę nauczył(a)</i>
-u	tryb rozkazujący	instru/u <i>Ucz!</i>
-us	tryb przypuszczający	mi instru/us <i>uczył(a)bym</i>

Msza esperancka

Pierwszą mszę w języku esperanto odprawił biskup Jan Maria Michał Sitek zwierzchnik Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Było to 2 sierpnia 1959 roku w kościele ewangelicko-augsburskim pw. Świętej Trójcy w Warszawie. Śpiewy liturgiczne przygotował chór parafii mariawickiej z Leszna. Okazją do dokonania przekładu tekstów liturgii był XLIV Światowy Kongres Esperanto, który obradował wówczas w Warszawie. Inicjatywa nabożeństwa ekumenicznego w języku esperanto wyszła od Polskiej Rady Ekumenicznej. Zdecydowano również, że nabożeństwo zostanie odprawione w obrządku mariawickim, najbliższym rzymskokatolickiemu, a tym samym większości uczestników Kongresu. Przekład liturgii powierzono bp. Janowi Marii Michałowi Sitkowi, zaś opiekę merytoryczną kapłanom mariawitom. Mariawici aktywnie uczestniczyli w międzynarodowym ruchu esperanckim od 1906 roku^[potrzebne źródło].

Przypisy

- [1] Michael Byram: *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*. Routledge, 2001, s. 464. ISBN 0-4153-3286-9.
- [2] Raymond G., Junior Gordon: *Ethnologue : Languages of the World* (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=epo). Wyd. 15.. Dallas, Texas: SIL International, 2008-11-09. ISBN 13-978-1-55671-159-6. (ang.)
- [3] <http://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanto#Vortoj>
- [4] lernu!: Strona główna (<http://pl.lernu.net/index.php>)
- [5] Fundamento de Esperanto (http://akademio-de-esperanto.org/fundamento/universala_vortaro.html)

Linki zewnętrzne

Słowniki esperanckie można znaleźć m.in. pod adresami:

- <http://www.uni-leipzig.de/esperanto/voko/revo/>
- <http://perso.orange.fr/la-vortaro/index.html>
- <http://www.babylon.com/>
- <http://www.krokodilo.de/vortaro/index.php>
- <http://pl.lernu.net/>
- <http://www.tios.cs.utwente.nl/traduk/>
- <http://www.helsinki.fi/~jslindst/hejmwort.html>
- <http://bertilow.com/roko/index.html>

- pl.glosbe.com/pl/eo/ (<http://pl.glosbe.com/pl/eo/>) (pol.).
- <http://edu.i-lo.tarnow.pl/esp/util/vortaro/index.php>

Słownik / Tłumaczenie maszynowe:

- Esperantilo (http://www.xdobry.de/esperantoedit/index_pl.html) – program dla redagowania tekstów ze specjalnymi esperanckimi funkcjami, ortograficzną oraz gramatyczną korekturą i maszynowym tłumaczeniem na język polski, niemiecki oraz angielski
- Traduku (<http://www.lingvo.org/traduku>) – maszynowe tłumaczenie esperanto-angielski/angielski-esperanto

Najważniejsze polskie strony poświęcone językowi esperanto:

- <http://www.esperanto.pl/> – polski portal poświęcony językowi i kulturze esperanta (zawiera m.in. obszerną bibliotekę polskiej literatury w esperancie zarówno tłumaczonej jak i oryginalnej)
- <http://www.pej.pl/> – oficjalny portal Polskiej Młodzieży Esperanckiej (Pola Esperanto-Junularo)

Materiały edukacyjne:

- <http://sites.google.com/site/deklecionoj/> – podręcznik "Esperanto en dek lecionoj", wersja online i PDF

Inne:

- <http://www.esperanto.mv.ru/Ek/index.html> – program pod Windows pozwalający pisać esperanckie znaki w systemie Unicode
 - Diskutgrupo "Ni parolas Esperante" (http://it.groups.yahoo.com/group/ni_parolas_esperante)
 - Esperanto a masoneria (http://wolnomularstwo.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=230&Itemid=47)
 - Esperanto a myśl wolna (<http://www.racionalista.pl/kk.php/s,5375>)
-

Źródła i autorzy artykułu

Esperanto *Źródło:* <http://pl.wikipedia.org/w/index.php?oldid=31687677> *Autorzy:* Aartek, AdSR, AdSz, Agnosiewicz, Antosh, Arewicz, ArnoLagrange, Astromp, Ausir, BartekChom, Bartozza, Behemot53, Beno, Bmucha, Brion VIBBER, Bukaj, Buldożer, Bulwersator, Chińczyk94, CommonsDelinker, Crabtree, Cyon, Czeserson, Datrio, Derbeth, Dobromila, Drzentelman, E2rd, Energyneverdies, Enkidu666, Equadus, Eswues, Eumenes, Fiskot, Fringo, Gaj777, Galileo01, Gaspar van der Sar, Gdarin, Googl, Gładka, Hashar, Iketsi, Inedit, Jan-kord, Jedyooo, Jersz, Jerzywałaszek, Jxakatyna, KamStak23, Kocio, Kpjas, Kynikos, LION, Leafnode, LeonardoRob0t, Leopold, Lord Ag.Ent, LukiZ, Marbra92, Marcin Suwalczan, Marek545, Masti, Mateusz Szymkiewicz, Mathiasrex, Matis99, Meloneum, Merdis, Michał T., Micpol, Monopol, Mstein, OTB, PIRO, Pablo000, Patern, Pawelboch, Paweł Ciupak, Piolinfax, PiotrekSzwecja, Pjahr, Polimerek, Powerek38, Przsak, Ptolmis, Pz, Redaktoro (przejęte), Remedios44, Rozek19, Rémi, SaGaN KrK, Selena von Eichendorf, Shaul, Slawojar, Staszek99, Stok, Str13, Szwejk, Slawojar, Taw, Template namespace initialisation script, Tojot, Verdulo, Vitred, Wierzbowski, Wiggles007, Wimmer, Wiwern, Wortes, Wpedzich, Xpicto, conversion script, ip-81-15-217-98.unregistered.net.telenergo.pl, Żowan, 116 anonimowych edycji

Źródła, licencje i autorzy grafik

Plik:Wikipedia-logo.png *Źródło:* <http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Wikipedia-logo.png> *Licencja:* logo *Autorzy:* version 1 by Nohat (concept by Paullusmagnus);

Plik:WiktionaryPl.svg *Źródło:* <http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:WiktionaryPl.svg> *Licencja:* nieznany *Autorzy:* WiktionaryFr.svg: User:Smurrayinchester derivative work: Dobromila, Alkamid

Plik:Flag of Esperanto.svg *Źródło:* http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Flag_of_Esperanto.svg *Licencja:* Public Domain *Autorzy:* Gabriel Ehrnst GRUNDIN

Plik:Kongreso de Esperanto S ubt.jpeg *Źródło:* http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Kongreso_de_Esperanto_S_ubt.jpeg *Licencja:* Creative Commons Attribution 2.5 *Autorzy:* © 2004 by

Licencja

Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported
//creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/